

נבדק הקיר, אבל אפשר להניח בוודאות, שיש בו עמודים דבוקים. מן הראוי לציין, שהאדנים ועמם העמודים שהיו מעליהם, אינם מכוונים כלל מול עמודים הדבוקים בקיר הסלע שמצד דרום.

אומנת הפינה.

אומנת הפינה (לוח י"א, 1—3) הדרומית-מערבית של קירות החצר היא שריד רב-רושם בעצמתו ורב עניין ביותר להבנת פרטיו של הבניין. כנראה, הוסיפה אומנה זו לעמוד זמן מה לאחר החורבן הבניין, ואף בהתמוטטה לא נפלה על הרצפה, אלא על גבי מצבר עבה של עיי מפולת ועפר. לאחר מכן נתכסתה שכבת עפר דקה בלבד. היא נמצאה מונחת, מרוסקת לאבני נדבכיה, כשראשה ליד קיר הסלע הדרומי, והיא נוגעת במקום שברה — מעל חוליית הבסיס שעל גבי האדן. החלק התחתון של גוש זה, העומד באתרא, לא נחשף. אומנה זו אינה אלא צירוף האלמנטים השונים במפגש של שני הקירות: חלקי הקירות, שהם גם מזוזות החלונות, פינה של אומנה שטוחה ודבוקה מצד הסטיוויים וצמודים לה שני רבעי עמודים, אחד מכל צד, וזוג של רבעי עמודים צמודים בפינה הפנימית של החצר. ארכה הכולל הוא 1.50 מ' ורחבה הכולל — 1.10 מ', גבהה 4.10 מ' בקירוב, כגובה העמודים שלידי קיר הסלע. שני צדי הפינה של האומנה מעוטרים "אבני גזית" מעשה חיקוי בטיח. האבנים המדומות מסודרות לסירוגין פתין בנדבך אחד ושני ראשים בנדבך שני. אורך ה"אבן" השלמה 48 ס"מ, גבהה 32 ס"מ, רוחב השולים 2 ס"מ, והזיו השטוח בולט 0.3 ס"מ. צורת ה"אבנים" היא כצורת אבני השולים בעלות הזיו השטוח במרכז, המצויות בבנייני הורדוס. על ה"אבן" שלפני העליונה חרותה (במקום X בציור 13) כתובת יוונית ΓΑΙΟΥΣ ΑΣΚΛΑΑΣ (ציור 21, להלן עמ' 68). מקומה של הכתובת מעורר את השאלה: אימתי נחרתה ומי חרת אותה? לפי כיוון כתיבתה נראה הדבר, שנחרתה בעוד עמדה האומנה על כנה. אם לא ננית, שאומן הסטוקו חרת את שמו במקום גבוה זה (3.10 מ' מעל הרצפה) בשעת עבודתו, הרי אפשר, שעשה זאת חייל רומאי, בעמדו על חורבות הבניין, שנערמו מסביב לאומנה.

(77) איש צבא רומי בשם Gaius Julius Asclas, ששירת במצרים, נזכר בספרו של S. W. Baron, *A Social and Religious History of the Jews*, 1952², Vol. I, p. 404, n. 41.

הכותרת של פינת האומנה מונחת על שני חלקיה, כשהם מוזזים במקצת ממקומותיהם (לוח י"א, 2). פרטי הכותרת דומים לאלה של העמוד המתואר למעלה (עמ' 52). גם כאן שבורים קצות הטבלה העליונה (האבאקוס) והלוליינים הגדולים. על רצועת האבאקוס הקעור נשתמרה מחצית השושנת, שעליה מפוסלים כמעט בהיקף מלא, והיא מוזזת קצת ימינה מן המרכז. מעל רבע העמוד הגובל מצד מערב (הצד הדרומי לא נבדק, כי הוא נוגע בשפך העיים) חסר החלק העליון של הכותרת. כמו כן חסרה הכותרת של זוג רבעי העמודים הפנימיים. מרבעי העמודים עצמם נשתמרו החוליות התחתונות המחורצות בטיח והבסיסים המטויחים יפה והעומדים באתרם על אדן הפנה, כדין כל העמודים שמצד החצר. הבסיס האטי מונח עם הטורוס התחתון ישר על גבי האדן, ללא טבלה מרובעת. מקומם של הבסיסים של רבעי העמודים בצדי האומנה הדבוקה בפינת הסטיו, הוא ודאי על הרצפה, כדוגמת שאר העמודים בסטיוויים.

מהקיר הצפוני של החצר נותרו רק שרידים מעטים. ליד הפינה המערבית עומדות באתרן שתי חוליות בסיסים מטויחים של חצאי עמודים דבוקים מצד הסטיו. כאן נשתמר גם הטיח של הסטילובאט, העובר מתחת לבסיסים עד לאומנת הפינה. מול כל בסיס נמצאים בצד החצר של הקיר החלקים התחתונים של האדנים עם רצועות הבסיס המכוירות. הקיר שבין אדן הפינה לאדן השני נשתמר, ואילו זה שבין האדן השני והשלישי חסר. האדן הרביעי לצד מזרח, שממנו נותרו רק אבני היסוד ורצועת בסיס מכוירת, מתחיל במרחק 2.10 מ' מרצועת הבסיס של האדן השלישי. ריווח בלתי רגיל זה מעיד על כך, שהיה כאן פתח רחב. רצועות הבסיס המכוירות של האדנים משני צדי הפתח ארוכות יותר והן מסתיימות בקו ישר ללא פנייה, וזו ראייה חותכת למציאותו של פתח. נוסף על כך עוברת כאן הרצפה המטויחת של החצר ומתחברת עם רצפת הסטיו הצפוני. מהמשכו של הקיר לצד מזרח נותרו רק אבני יסוד מועטות.

מהקיר המזרחי של החצר נחשפה חוליית הבסיס של אומנת הפינה הדרומית-מזרחית. כמורכן נמצא באתרא החלק התחתון של האבן הסמוך לצד צפון. כל שאר חלקי הבנייה בטור זה, שלא היו מכוסים עפר, נעלמו ואינם. בתוך עיי המפולת נמצאו ארבעה חלקים תחתונים של כותרות, כמה חוליות של חצאי עמודים וכן ארבעה חלקים עליונים של כותרות של רבעי עמודים.

האדנים שבחצר גבהם 96 ס"מ, רחבם 57 ס"מ והם בולטים 40 ס"מ מלפני הקיר. למרגלות האדנים והקירות עוברת רצועת בסיס מכיורת, הבולטת כדי 12 ס"מ, והיא מורכבת מאובולו (קמור) בין שני פסים למעלה ופס אחד למטה. האדנים עטורים למעלה בכרכוב, שצורתו השלמה נשתמרה רק במקומות בודדים. הוא בולט 10 ס"מ מלפני גוף האדן ומורכב מאובולו וקעור בין הרצועות. כרכוב זה עובר גם על הקירות בגובה סף החלונות, שנשתמר בחלון השני מצד צפון וסימנו במלבן משוקע קמעא על פני אבני הכיסוי. לעומת זה נמצא סף החלון בקיר הצפוני חלק ומטויה. באומנות שבין החלונות לא נשתמר מילוי האבנים בין העמודים הדבוקים משני הצדדים, אך נמצאו חוליות עמודים בודדות, העשויות מאבן אחת עד מזוהת החלון, ולפיהן אפשר להניח, שרוחב האומנות היה 80 ס"מ לעומת 90 ס"מ בקירוב של רוחב החלון.

על האדנים ועל הקירות שביניהם נשתמר חלק ניכר של הטיח. טיח זה צבוע בצבעים שונים בשני סוגי דגמים עיקריים, שהם דגם ספינים בקירות ודגמי מעוינים וחיקויי שיש על האדנים. הדוגמות הטובות ביותר של ציור ספינים נשתמרו סמוך לפינה הדרומית-מערבית של החצר. על הקיר הדרומי מחולק השטח שבין שני האדנים לשני ספינים. פסים בצבע שחור, ירוק ואדום מקיפים אותם משלושה צדדים, וביניהם מפריד פס שחור רחב. הספין הימני צבוע אדום כהה, ואילו השמאלי — לבן. חלוקה דומה מצויה על הקיר המערבי סמוך לפינה, אלא ששני הספינים צבועים שם בצבע אדום-כהה. בשאר חלקי הקיר במערב הרוסים הספינים ברובם.

עיקר הדגם באדנים שבקיר המערבי הוא המעוין. הוא תופס את מרכז השטח של כל אחד מצדי האדן וצבעו צהבהב או סגול-כהה. המשולשלים הגובלים מחוץ למעוין הם בצבע ירוק או שחור. מסגרת אדומה מקיפה את מלבן השטח. יש ובצדי האדן בא גם ציור של דגם קשות. הדומה לחיקוי השיש. דגמים של חיקויי שיש מובהקים יותר מצויים על אדני הפינה הדרומית-המערבית, שבה נשתמר הטיח בצורה השלמה ביותר. זוג האדנים, הפונים לצפון, צבועים בצבע צהבהב ומוקפים פסים אדומים. במרכז של כל אחד משני המלבנים מצויר מעוין בפסים גליים בצבע חום-אדמדם. בשאר השטח משוחים בצבע הנוכח חצאי מעוינים, מעגלים גליים בלתי רגולאריים וכתמים עגולים. כל הדגמים הללו מוקפים קווים דקים. המלבן הימני הושחר ברובו כתוצאה משריפה. אחד ממלבני

הסקר הארכיאולוגי של מצדה

האדנים הללו, הפונים למזרח, מקושט בפסים וקווים גליים באלכסון, ואילו השני מקושט במעגל גלי ונקודה באמצע, שיש בו דמיון לדגם הפרח, וכן בפסים וקווים גליים אחרים והם באים לחקות את מראה השיש.

מעין מוזיגה של הדגמים הנ"ל מצויה באדן הראשון מזרחית לפינה. השטח מחולק לצורות גיאומטריות אלו: מעוין גדול בתוך מלבן; מלבן בתוך המעוין; ומשולשים בכל השטחים שבין הצורות הללו. בארבעה המשולשים שבפינות מצוידים מעגלים גליים בלתי רגולאריים בצבע אדום וממולאים בצבע ירוק. פסים וקווים גליים בצבע חום-אדום משוחים בכל השטחים. במלבן הפנימי בולטים לעין הפסים השחורים (ציור 16, 1—1).

הטיח הצבוע, המתואר למעלה, מתקלף ומתפורר בנקל כשנוגעים בו. תכונה זו באה לו כנראה, בהשפעת החום של השריפה הגדולה שהתחוללה כאן, כשהבניין עלה באש. סימני התבערה ניכרים יפה בכתמים השחורים על הטיח המצויר, על רצפת הטיח, בעפר התחוח המעורב אפר ובשברי העץ החרוכים שנמצאו בו.

קומת המרתף.

בסטיו המזרחי נתגלה טור מדרגות המוליך אל המרתף (לוח י"ד, 3). טור זה, שרחבו 80 ס"מ, מתחיל ליד אמנת הפינה הדרומית-מזרחית, ויש בו עשר מדרגות מטויחות. רחבן של שתי המדרגות התחתונות, הקרובות לרצפת מדרגות מטויחות. רחבן של שתי המדרגות התחתונות, הקרובות לרצפת המרתף, הוא 1.60 מ'. המרתף עצמו הרוס; חלק מן הקירות ירד תהומה; ורק הקיר המערבי עומד על כנו. ליד המדרגות נצטברו עיי מפולת. מחוסר זמן לא נתבררה לנו גם שם באופן מוחלט צורתו של המרתף.

אפשר יש זיקה למדרגות אלו לכניסה אל אגף הבניין הקטן, הנשען אל המרתף מצד מזרח. בניין זה, שכנראה לא היה גבוה מקומת המרתף, מכיל ארבעה חדרים קטנים. שני החדרים שמצד מזרח הרוסים כליל, ואילו מהחדרים המערביים נשארו שרידים ניכרים. הדרומי שבהם (3.00×2.40 מ') מקורה בחלקו קמרון גילי נמוך (לוח י"ד, 4). שרידי קמרון גבוה יותר ניכרים בחדר הצפוני הצר (3.50×1.50 מ'). בין שני החדרים נמצא פתח המבנים מטויחים יפה. אחת מחתיכות הטיח, שנמצאו כאן, מצוירת בקווים ובמשולשים בצבע חום, לפי דגם שונה לחלוטין ועדין יותר מאלה שנמצאו בקומת הבניין. החדרים מלאים עפר תחוח מעורב באפר. כאן נתגלו גזרי עץ